

Rapport från DiVAs strategigrupp, oktober 2016

Ulrika Domellöf Mattsson, Urban Ericsson, Klemens Karlsson David Lawrence, Elisabeth Mannerfeldt, Anders Söderbäck

Uppdrag från systemägarna

DiVA-utvecklingen: I vilken riktning/vilka riktningar förväntas DiVA att utvecklas inom 5-10 år?

Sammanfattning

DiVA har under 15 år utvecklats utifrån medlemmarnas nya behov. Den förmågan måste även fortsättningsvis vara vägledande. I takt med att konsortiet växer och de öppna arkiven blir alltmer av infrastrukturella noder för publiceringsinformation, blir behoven och strukturerna allt mer komplexa. Oavsett framtidsscenario är den övergripande frågan hur DiVA som system och organisation ska kunna hantera och förhålla sig till de förändringsbehov som framtiden kräver.

Med tydliga avsiktsförklaringar för DiVA, både som system och organisation, kan förvaltning, support och utveckling fortsätta drivas på ett resurseffektivt sätt och samtidigt hantera en osäker framtid. Strategigruppen åtgärder för att tydligt definiera DiVA som ett gemensamt system och en nod för publikationsdata, samt klargöra konsortiets roll i DiVAs strategiska styrning.

Bakgrund och nuläge

DiVA började utvecklas hösten 2000 vid Uppsala universitetsbibliotek, och har idag vuxit till ett konsortium med över 40 medlemmar. Från början var DiVA ämnat för att tillhandahålla ett arbetsflöde för digital publicering av avhandlingar. Konsortiet bildades tre år senare, och de första medlemmarna var lärosäten. Nästa stora utvecklingssteg var att anpassa DiVA för att innehålla studentuppsatser, vilket innebar att det blev möjligt för administrativ personal vid de olika institutionerna att granska och publicera examensarbeten och uppsatser direkt i DiVA. 2008 kom DiVA i en ny version där nya krav och behov hade identifierats. Det handlade om att kunna använda DiVA-data som källmaterial för publicerings- och citeringsanalyser. DiVA hanterade inte längre endast fulltextpublicering utan fick uppgiften att fungera som en publikationsdatabas för lärosätet. Den nya funktionaliteten gjorde DiVA än mer intressant för lärosäten och medlemsantalet i konsortiet ökar från 17 i slutet av 2008 till 27 under 2010. År 2012 anslöt sig Polarforskningsinstitutet som den första medlemmen utanför högskolevärlden.¹ Idag består DiVA-konsortiet av 43 medlemmar och utöver lärosäten så finns även museer och andra forskande myndigheter representerade.²

Utvecklingen av DiVA kan schematiskt beskrivas i tre steg: Fulltextpublicering -> Publikationsdatabas -> Infrastrukturell nod för publiceringsinformation. Varje steg har inneburit en tydlig ökning av antalet medlemmar, samt ökad komplexitet. Ökad komplexitet ställer större krav på organisationen. Även för framtiden är det viktigt att DiVAs fortsatta utveckling görs med tanke att samla och tillgängliggöra organisationernas publicering.

¹ Andersson, S., Klosa, U., Sundin, M. & Svensson, A. (2013). DiVA: A Well Rooted and Growing Platform. Paper presented at LIBER 42nd Annual Conference, 26 - 29 June 2013, Munich, Germany. Uppsala: Uppsala universitetsbibliotek. <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:uu:diva-200551>

² Antal medlemmar: <http://www.diva-portal.org/smash/aboutdiva.jsf?dswid=6822>

Nuläge

Idag utgörs DiVA-konsortiet av högskolor/universitet, forskande myndigheter och institut. De forskningsintensiva universiteten står för merparten av de registrerade publikationerna. Av vetenskapliga publikationer registrerade 2015 stod medlemskategorin stora lärosäten (KTH, Linköping, Stockholm, Umeå, Uppsala) för ca 70% av innehållet. DiVA är sett till antalet medlemmar det nationellt dominerande systemet för publikationsdata i Sverige. Även om flera forskningsintensiva lärosäten (Chalmers, Göteborg, KI, Lund, SLU) använder egna system, står DiVA för ca 50% av innehållet i SwePub.³

Att bredda medlemsorganisationerna till att även inbegripa andra forskande/publicerande myndigheter har inte inneburit någon stor förändring för utvecklingen av DiVA. Det kan dock sägas att det idag finns ett lite annorlunda fokus beroende på om det är ett lärosäte eller annan myndighet som använder DiVA. Medan lärosäten använder DiVA för utvärderingar på olika nivåer inom organisationen har andra medlemskategorier främst exponeringen av den egna publiceringen till omvärlden som sitt främsta syfte.

DiVAs centrala funktion har strategigruppen valt att definiera med formuleringen: *Genom DiVA lagras, sprids och återanvänds kvalitetssäkrad metadata och fulltexter på ett effektivt sätt.*

DiVA och omgivningen

DiVA verkar och växer i en omvärld som är i stark och snabb förändring. Inom regeringsuppdraget "Digitalt först"⁴ talas det om en nationell digital infrastruktur som en stabil bas och målet är att Sverige ska vara bäst i världen på att använda digitaliseringens möjligheter. Riksarkivet har fått huvudansvar för öppna data/PSI (Public Sector Information). Vetenskapsrådet har sedan ett antal år tillbaka skapat en plan för framväxandet av vad som kallas för "digitala ekosystem för forskningsinformation". Målbilden för det digitala ekosystemet för forskningsinformation handlar om möjligheten att dela information, att arbeta fram effektivare arbetsprocesser, samverka kring nationella e-tjänster samt ge en nationell överblick över forskningsfältet i Sverige. Vetenskapsrådets plan innefattar i de första stegen skapande av plattformar för att hantera ansökningar, publikationer och forskningsprojekt. Detta manifesteras i projekten PRISMA (VR), SwePub (KB) och SweCRIS (VR).

Vid sidan av den offentligt finansierade infrastrukturen har portaler som ResearchGate, Academia.edu and Mendeley vunnit mark de senaste 2-3 åren. Den här typen av tjänster tillåter forskare att registrera sina publikationer och att ladda upp fulltexter för spridning. Publikationer som annars kan vara svåra att få tillgång till kan hittas i dessa tjänster. Vidare finns ofta funktionalitet för att kommunicera med varandra inbyggt i dessa tjänster.

Av dessa två ekosystem, myndighetssystemet och de kommersiella portalerna, ligger det förstnämnda närmare ledning, finansiering och utvärdering, medan det andra snarare berör forskarens vardag. Utvecklingen av samverkande myndighetssystem och kommersiella system, liksom kommande policies/föreskrifter kring både open science, utvärdering av lärosäten och

³ De fem stora icke-Divalärosätena stod 20160608 för 273098 av 538236 poster peer reviewat material i SwePub.

⁴ <http://www.esv.se/effektiv-statsforvaltning/digitalisering/digitalt-forst/>

PSI/öppna data, ställer krav på att DiVA kan fungera som nod i denna ekologi. Det ställer krav både på teknik, arbetsflöden, och kommunikation mellan berörda aktörer.

Utmaningar

I de analyser som strategigruppen gjort i syfte att frilägga eventuella hot/faror för DiVA på längre sikt är ett identifierbart hot att medlemmar vill olika saker och att DiVA inte kan tillgodose dessa. Från dess start var DiVAs funktioner anpassade till de olika lärosätenas behov. Från 2012 har andra organisationer anslutit sig. Det är t ex Polarforskningsinstitutet, Naturvårdsverket och Nationalmuseet.

Det varierar givetvis men med utgångspunkt från vilka frågor som medlemmar skickar till DiVA-support är det en noterbar skillnad i fokus beroende på lokal kontext. Det kan vara t.ex. publicering, spridning, lagring eller e-plikt i fokus.

Beslutsfattare vid en lokal organisation kan ha andra syften än t ex DiVAs systemägare eller nationella beslutsfattare. Men alla kan i nuläget enas kring DiVA:s centrala funktion: *Genom DiVA lagras, sprids och återanvänds kvalitetssäkrad metadata och fulltexter på ett effektivt sätt.*

Utmaningarna kan sammanfattas under två potentiella spänningsförhållanden: Spänningen mellan lokala och gemensamma behov, och spänningen mellan de stora, forskningsintensiva universiteten och det stora flertalet mindre institutioner. En tredje utmaning är spänningen mellan DiVA som stort, gemensamt system som representerar ett flertal intressen, och den nationella nivån av beslut och system (SwePub, SweCRIS). Dessa beskrivs kort, med förslag på väg framåt.

Lokalt – Gemensamt

I förvaltning och utveckling av DiVA så återkommer problematiken att avväga de lokala behoven som respektive medlem identifierar mot de övergripande behov som finns för DiVA som gemensam plattform. Problem uppstår om utveckling utifrån lokala önskemål sker på bekostnad av den gemensamma utvecklingen. Med mer kunskap om vilka motiv och behov som medlemmarna har på kort och lång sikt bör det gå att hantera utvecklingen i relation till både lokala och gemensamma behov.

Föreslagen väg framåt:

- Kollektiv utveckling prioriteras högre än lokal anpassning.⁵
- Den strategiska riktningen på större utvecklingsinsatser beslutas av systemägarna.
- Strategigruppen får i uppdrag att genomföra framtidsanalyser vid regelbundna tidsintervall och förse systemägarna med beslutsunderlag.

DiVA som nationellt konsortium – De nationellt agerande myndigheterna

DiVA behöver på ett nationellt plan förhålla sig till de nationella aktörer som finns. I första hand gäller det Kungliga biblioteket (SwePub, e-plikt m.m.) och Vetenskapsrådet (SweCRIS, Prisma), men det kan också gälla t.ex. SUNET. När forskningsinformation och publikationsdata blir ett viktigt nationellt utvecklingsområde är det tydligt att bra dialoger behövs. När nationella initiativ engagerar medlemmar eller om medlemmar tillför funktionalitet som är beroende av DiVA-data är det viktigt

⁵ Den kollektiva utvecklingen har prioriterats upp under våren 2016, vilket inneburit att länge efterfrågad utveckling, t.ex. kring personposter, kunnat slutföras.

att det kommuniceras till förvaltningen. I det förra fallet är det att föredra att strategigruppen involveras för att försäkra sig om att olika initiativ kan avvägas och stämmas av mot de strategier som beslutats i DiVA-konsortiet.

Föreslagen väg framåt:

- Definitionen av DiVA som en nod för publikationsdata görs tydlig inom konsortiet.
- Fortsätter betona och prioritera kvalitetsarbetet med publikationsposter inom konsortiet.
- DiVA-konsortiet definierar sig självt som en nationell aktör; "DiVA är ett nationellt system."
- Strategigruppen tar kontakt med KB och VR för att definiera samarbetsområden.

Utveckla för olika behov

DiVAs dominerande situation i Sverige kan sägas vila på två ben – ett stort antal medlemmar och ett stort antal vetenskapliga publikationer. Det stora antalet publikationer i DiVA står de stora forskningsuniversiteten för, medan de flesta medlemmar är (relativt sett) mindre högskolor eller myndigheter. I ideala fall sammanfaller behoven hos stora och små medlemmar, men det finns också en risk att konflikter uppstår mellan stora och små, mellan universitet och myndigheter, eller mellan stora universitet som kan vilja dra utvecklingen i olika riktning. Även om vi inte idag ser några stora skiljaktigheter mellan behoven hos olika medlemmar, är det inte osannolikt att sådana skulle kunna uppstå t.ex. utifrån kommande nationella eller internationella policybeslut som påverkar olika medlemmar på olika sätt. Likaså kan beslut från nationella och internationella aktörer komma kräva att DiVA kan agera snabbt med ett tydligt beslutsmandat.⁶ Här uppfattar vi dagens årliga systemägarmöte som otillräckligt. Om konsortiet fortsätter växa, blir behovet av effektiva och väl förankrade strategiska beslut än viktigare. För att förebygga eventuella konflikter bör en tydlig strategisk styrstruktur för DiVA etableras så snart som möjligt.

Föreslagen väg framåt:

- Konsortiets styrstruktur ses över av systemägargruppen, så att beslutsstrukturer och mandat blir tydliga för samtliga medlemmar. Styrstrukturen behöver innehålla en organisation för att relativt snabbt kunna fatta beslut som är både väl underbyggda och har legitimitet hos samtliga medlemmar.
- Inom ramen för denna styrstruktur sker också arbetet med en gemensam målbild för DiVA som en nationell aktör och nod för publikationsdata.

Målbilden för DiVA är ett nationellt system för kvalitetssäkrad publikationsdata, vars position i det nationella ekosystemet för forskningsinformation är tydligt förankrat både inom och utanför konsortiet. DiVA är ett gemensamt system, där gemensamma behov och kollektiv utveckling prioriteras framför det lokala.

⁶ Exempel på sådana frågor kan vara nationella forskningsutvärderingar som berör finansieringen av landets lärosäten, kommande utveckling av SwePub, eller kommande utveckling av open accessfrågor som konsekvens av en nationell open accesspolicy.